

**KASB-HUNAR MAKTABLARDA UMUMTA'LIM FANLARINI
O'QITISHDA INTERFAOL METODLARIDAN FOYDALANISH**

Qoraqalpog'iston Respublikasi Nukus shahri

1-son kasb-hunar maktabi o'qituvchisi

Sherimbetova Zamira Orinbayevna

Bekniyazova Indira Baltaniyazovna

Abdikalikova Xalima Abdijaliyevna

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada axborot texnologiyalaridan unumli foydalangan holda dars sifat va samaradorligiga erishish usullari haqida fikrlar bayon etilgan. Shuningdek, ta'limning ushbu bosqichida o'quvchining mustaqillikni rivojlantirish, idrok etish faolligini saqlab qolish va bola ta'lim dunyosiga shaxdam kirib borishi uchun sharoitlar yaratish, uning salomatligini va emotsional xususiyatlarini mustahkamlash borasida ham ma'lumotlar betilgan.*

***Kalit so'zlar:** internet tarmog'i, amaliy topshiriqlar, multimediali ta'lim dasturlari, taqdimotlar, loyiha, didaktika.*

O'quvchining fanni o'zlashtirish qobiliyati, xotirada saqlash imkoniyati boshlang'ich sinfda ancha keng bo'ladi. Shuning uchun boshlang'ich sinflarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy etish o'quv faoliyati samaradorligini oshiradi. Ma'lumki, ta'lim tizimining poydevori hisoblanib, o'quvchilarni o'qitish sifati unga bog'liq bo'ladi va bu boshlang'ich maktab o'qituvchisi zimmasiga katta mas'uliyat yuklaydi. Ta'lim sohasida olib borilayotgan islohotlarning tub mohiyati ta'lim mazmuni va shaklini takomillashtirishga qaratilgan. Fan-Texnika taraqqiyoti, jamiyatimizning demokratlashuvi axborot miqyosining oshib borishi kabi omillar o'quvchining shaxsiy xususiyatlariga, jumladan idrok eta olish, tasavvur va tafakkurlash, aqliy qobiliyatining rivojlanishiga olib keladi. O'quvchining olamini bilishga bo'lgan

ehtiyoji avvalgi yillarga nisbatan keskin oshganligi hech kimga sir emas. Ta'limning interfaol metodi asosiy maqsadi yagona bo'lib, o'quvchilarni mustaqil bilim olishga qiziqtirish, o'z ustida ko'proq ishlash, qo'shimcha adabiyotlarni o'qish, zamon bilan hamnafas ta'lim-tarbiyaga, mustaqil fikr yurita oladigan komil insonni voyaga yetkazishga xizmat qiladi. Interfaol — “o'zaro harakat qilmoq” yoki kim bilandir suhbat, muloqot tartibida bo'lishni bildiradi. O'qitish jarayonida interfaol usullarni qo'llash jarayonida o'quvchilarning o'zaro muloqotga kirishishini tashkil etish va boshqarishni taqozo etadi, bunda o'quvchilar hamkorlikda izlanib umumiy, shu bilan bir qatorda har bir o'quvchi uchun ahamiyatga molik bo'lgan muammoni hal etishga kirishib ular o'rtasida bir-birini tushunish, hamkorlikda ishlash va hamjihatlik vujudga keladi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning “Innovatsiya, bu kelajak degani. Biz buyuk kelajagimizni barpo etishni bugundan boshlaydigan bo'lsak, uni aynan innovatsion g'oyalar, innovatsion yondashuv asosida boshlashimiz kerak” — deb aytganlari umumta'lim fani o'qituvchisini ma'lum zaruriy bilimlar bilan qurollangan bo'lishi bilan birga shu bilimlarni o'quvchi ongiga singdirishda yangi texnologiyalar, innovatsiyalar olib kirmog'i lozimligini ta'kidlaydi. Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o'qituvchi va o'quvchi faoliyatiga yangilik, o'zgarishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda asosan interfaol usublardan foydalaniladi. Zamonaviy ta'lim oldida turgan eng muhim vazifa oquvchi shaxsining ilm olishga bo'lgan ehtiyojini qondirishga qaratilgan. Biz kimni tarbiyalashimiz kerak?-degan savol zamonaviy pedagogik, didaktik, fanlarni o'qish metodikalarining bosh masalasiga aylandi. Talim tizimi oldiga maqsad qilib yani, komil insonni tarbiyalab voyaga yetkazish qo'yildi. Bu ezgu maqsadni bajarish eski ananaga kirib qolgan ta'lim tarbiyaviy usullar vositasida emas, balki zamonaviy yangi dars hamda usullari vositasida amalga oshirilishi shart. Zamonaviy darsga qo'yilgan talab asosan jamiyatimizning ehtiyojlaridan kelib chiqadi. Jamiyatning rivoji hayotning barcha jabhalariga shu jumladan talim mazmuniga dars tuzilishiga, qolaversa, insonning kundalik faoliyatiga albatta, o'z tasirini o'tkazishi tabiiydir. O'zbekistondagi pedagog

olimlar, ham o'z tadqiqotlari davomida zamonaviy dars muammolariga etiborini qaratib "Zamonaviy dars –eng avvalo, o'quvchi shaxsining talim olish ehtiyojlarini mustaqil tarzda qondirishga o'rgatuvchi usullar majmui" ya'ni interfaol metodlar deb ko'rsatishadi. Bugungi kunda u ta'lim tizimida bolaning birinchi tajribasi - ta'lim olish kuchlarini sinash joyi bo'lib qolishi kerak, ya'ni ushbu bosqichda faollikni, mustaqillikni rivojlantirish, idrok etish faolligini saqlab qolish va bola ta'lim dunyosiga shaxdam kirib borishi uchun sharoitlar yaratish, uning salomatligini va emotsional xususiyatlarini mustahkamlash muhim. Bugungi kunda o'quvchilarning aynan manna shu sifatlari ta'lim jarayoniga axborot texnologiyalarini joriy etish bilan rivojlanayotganligining guvohi bo'lmoqdamiz. Axborot texnologiyalaridan foydalanish o'quv jarayonida uni muvaffaqiyatli bilim olish uchun zarur bo'lgan asosiy jarayonlar sifatida fikrlashni, tasavvurni rivojlantirishga yo'naltirilgan katta o'zgarishlar sodir bo'ladi. O'quvchilarning idrok etish faoliyatlarini samarali tashkil qilish ta'minlanadi. Bunda ta'limda shaxsga yo'naltirilgan yondashuvni amalga oshirish oson bo'lib qoldi, butun o'quv jarayonini samarali tashkil qilish imkoniyati paydo bo'ldi. Dars jarayonida tayyor multimediali mahsulotlari va kompyuter ta'limi dasturlaridan, o'quv va sinfdan tashqari ishlarda Internet tarmog'i vositalaridan foydalanib, multimediali ta'lim dasturlari va taqdimotlar, loyihalar yaratildi. Axborot texnologiyalarini barcha o'quv fanlarda qo'llash mumkin. Mazkur fikrlar, darsdagi asosiy etiborni o'qituvchi faoliyatidan o'quvchilar faoliyatiga ko'chirish lozimligini ko'rsatib turibdi. O'qituvchi darsda o'zi so'rab o'zi gapirib beruvchi bo'lmasligi kerak, balki o'quvchilarga yangi bilimlarni o'zlashtirishida yaqindan turib turli interfaol metodlarni qo'llab ko'maklashuvi lozim. Zamonaviy darslarning asosiy maqsadi o'quvchilarning mustaqil bilim olish mexanizmiga asoslanganligidadir. Zamonaviy dars deganda, faqat uning nomiga qarab baholash yoki ularni alohida dars tipiga kirish yaramaydi. Bunday darslar mazmunan hamda tuzilishi jihatidan obdon o'rganilib keyinchalik bir ilmiy xulosa yasalishi kerak. Eng asosiysi, bunday darslar o'quvchining ilm olish imkoniyatlarini kengayishiga, ularning mustaqil fikrlashiga, o'z nuqtai nazarini erkin bayon eta

olishiga, darslik, qoʻshimcha talim vositalaridan mustaqil bilim olishiga, uning bilim va istedadiga qarab faoliyatini obyektiv baholanishiga asoslangan boʻlishi kerak. Zamonaviy darslarni tashkil etishda yuqorida aytganimizday inovatsiyaning ahamiyati katta. Innovatsiya bu yangilik kiritish maʼnosini anglatadi. Pedagog oʻz mahorati, tajribasi va aql-zakovati bilan darsga ijodkorona yondoshib, yangilik olib kirishi lozim. Bu borada darsda interfaol metodlardan foydalanish koʻzlangan natijani beradi. Interfaol metodlar — bu jamoa boʻlib fikrlashdir, yaʼni pedagogik taʼsir etish usullari boʻlib taʼlim mazmunining tarkibiy qismi hisoblanadi. Yangi pedagogik va innovatsion texnologiyalar asosida taʼlim berishning maʼnosi shuki, yangilikka intilgan holda darsni mahorat bilan oʻtish qobiliyatidir. Bunda anʼanaviy taʼlimdan farqli oʻlaroq, taʼlim oluvchining mustaqil fikr yuritishiga keng imkon beriladi. Oʻquvchilarning dars jarayoniga, fanlarga boʻlgan qiziqishlarini yanada oshirishda quyidagi texnologiyalardan foydalanish mumkin: Hozirgi kunda eng ommaviy interfaol taʼlim metodlari quyidagilar sanaladi: 1. Interfaol metodlar: “Keys-stadi” (yoki “Oʻquv keyslari”), “Blistsoʻrov”, “Modellashtirish”, “Ijodiy ish”, “Muammoli taʼlim” va b. 2. Interfaol taʼlim strategiyalari. “Aqliy hujum”, “Tarmoqlar”, “3×4”, “Breynrayting”, “Bahs-munozara”, “Bumerang”, “Galereya”, “Zig-zag”, “Zinama-zina”, “Muzyorar”, “Rotastiya”, “Yumaloqlangan qor” va k. Interfaol taʼlim metodlari tarkibidan interfaol taʼlim strategiyalarini ajratishda guruh ishini tashkil qilishga yondashuv maʼlum maʼnoda strategik yondashuvga qiyoslanishiga asoslaniladi. Aslida bu strategiyalar ham koʻproq jihatdan interfaol taʼlim metodlariga tegishli boʻlib, ularning orasida boshqa farqlar yoʻq. 3. Interfaol grafik organayzerlar: “Baliq skeleti”, “BBB”, “Konsteptual jadval”, “Venn diagrammasi”, “T-jadval”, “Insert”, “Klaster”, “Nima uchun?”, “Qanday?” va b. Interfaol grafik organayzerlarni ajratishda bunday mashgʻulotlarda asosiy fikrlar turli grafik shakllarda yozma koʻrinishda ifodalanishiga asoslaniladi. Aslida bu grafik organayzerlar bilan ishlash ham koʻproq jihatdan interfaol taʼlim metodlariga tegishli boʻlib, ularning orasida boshqa farqlar yoʻq. Aqliy hujum— Bevosita jamoa boʻlib «fikrlar hujumi»ni olib

borish. Bu uslubdan maqsad-mumkin qadar katta miqdordagi g`oyalarni yig`ish, talaba (yoki o`quvchi)larni ayni bir xil fikrlashdan holi qilish, ijodiy vazifalarni yechish jarayonida dastlab paydo bo`lgan fikrlarni yengishdir. “Tarmoqlar” metodi — o`quvchini mantiqiy fikrlash, umumiy fikr doirasini kengaytirish, mustaqil ravishda adabiyotlardan foydalanishni o`rgatishga qaratilgan; “Blits-o`yin” metodi — harakatlar ketma-ketligini to`g`ri tashkil etishga, mantiqiy fikrlashga, o`rganayotgan predmeti asosida ko`p, xilma-xil fikrlardan, ma`lumotlardan kerakligini tanlab olishni o`rgatishga qaratilgan. 6x6x6 uslubi— 6x6x6 uslubida o`qituvchi guruh 36 ta qatnashchisini qisqa vaqt mobaynida bironta masalani muhokama qilishga o`rgatish va ular ko`pchiligining fikrlarini bilib olish imkoniyatiga ega bo`ladi. 6 ta guruh (har birida 6 kishidan) ishtirokchilari o`qituvchi tomonidan o`rtaga tashlangan muammoni 6 daqiqa mobaynida muhokama qiladilar. Shundan keyin o`qituvchi 6 ta yangi guruhni shunday to`zadiki, unda oldingi munozara guruhida qatnashganlardan birontasi albatta bo`ladi. Yangi guruh qatnashchilari o`z guruhlarining ish natijalarini muhokama qiladilar. O`qituvchi barcha guruhlar qatnashchilariga muammoning eng qulay yechish yo`llarini topishga doim yordam berib boradi. Bu uslubdan o`tilgan mavzuni tushuntirish, uni mustahkamlash va takrorlash hamda talaba (yoki o`quvchi)lar egallagan bilimlarni aniqlashda foydalanish mumkin. Uslub, talaba (yoki o`quvchi)larga muammolarni yechish, umumlashtirish, mustaqil fikrlash va fikrlarini erkin bayon qilishga o`rgatadi. Interfaol usullardan foydalanilgan darslarda bitta o`quvchining ustunlik qilishi, uning o`z fikrini o`tkazishiga yo`l qo`yilmaydi. Interfaol usullar qo`llanilganida o`quvchilar tanqidiy fikr yuritish, axborot manbalari va vaziyatni tahlil qilish, murakkab muammoli vaziyatlarni hal etish, o`rtoqlarining fikrini tahlil qilib, asoslangan xulosalar chiqarish, munozarada ishtirok etish, boshqa shaxslar bilan muloqotga kirishish ko`nikmalarini egallaydi.

References:

1. SH. M. Mirziyoev “Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz”. T.:O`zbekiston 2017.

2. Innovatsion pedagogik texnologiya asoslari. M.Kamoliddinov, B. Vahobjonov. O'quv-uslubiy qo'llanma. Toshkent, "Talqin" 2010.
3. D.Tojiboeva. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. T. "Fan va texnologiya". 2009